

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 9. avgusta 1882.

Obseg: O gospodarstvu v gozdih na Krasu. — Nekaj o ajdi in njenem pridelovanji. (Konec.) — O novi obrtnijski postavi. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — „Kaj bo s Trstom?“ — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O gospodarstvu v gozdih na Krasu.

Spisal . . . er.

Gozdarstvo je sploh, posebno pa na Krasu, velike važnosti. Res je, gozdar mora imeti veliko ljubezen do gozda in vedno na občni blagor misliti, ker, če se pomisli, le malokdaj vživa sad od semena, katerega je sam v zemljo djal, — da se more za njegovo odgojo navdušiti.

Pa iz hvaležnosti do obstoječega gozda, če prevdari, da ima vse od gozda, kar potrebuje, in da so gozdi najlepši kinč vsake dežele in pospešitelji rodovitnosti zemlje, se posamezni bolj navduši za gozd in nekako ponosno ozira na cele, ne še izsekane gozdne dele in v družini se kaj rad pobaha, da je njegovo premoženje polovico več vredno, kakor sosedovo, čeravno imata enako polja, travnikov itd., ako pa uni nima celega gozda.

In ko išče bogati ženin neveste, poprašal bode najprej pri onem, kateri je na glasu, da dobro z gozdom gospodari, ker ženin vé, da tam bode tudi cesarski zlat domá.

Večinoma imamo na Krasu tako imenovane nizke gozde. To so taki gozdi, kjer so se, če prav pred davnim časom, hoje, bukve in smreke posekale, po enakih prostorih živina pasla, za nov zarod se ni skrbelo in tako vničil visoki gozd.

Iz bukovih, gobrovih in drugih štorov in iz korenin so polagoma mladike pognale in tako so nizki gozdi, kakoršnih je zdaj na Krasu največ, nastali.

Kar se nahaja gozdov v „lozi“, po gričih košanske doline, čez Bistrico in do Famelj, *) vse to je, malo izjemo, visokih bukovih ali hrastovih gozdov, kateri se pa uže nahajajo tudi v siromašnem stanju, nizki gozd. Dalje skoro vsi gozdi vipavskega sodnijskega okraja, izvzemši lepega visokega gozda vasi: Vipava, Št. Vid, Slap, Vodice itd., na Nanosu, so le — nizki gozdi.

Ako pogledamo konečno še v postojnski sodnijski okraj, je tudi tukaj večinoma nizkih gozdov. Le v Javorniku in Nanosu je še nekaj dobrega visokega gozda, večinoma je pa uže tako izsekan, posebno postojnski v Javorniku in št. mihelski na Nanosu, da se bode tudi ta v nizki gozd, in kasneje, ako se tem postojnskimi in

št. mihelskim gozdnim lubadarjem z vso postavnostjo ne bode zabranilo, v puščavo spremenil!

Vsi ti nizki in visoki gozdi sploh, akoravno se v njih živina ne pase, so pa v silno slabem stanju. Veliko golih prostorov, kateri so s travo in drugim gozdnim plevelom zaraščeni, in novih golosekov z leskovino in bezgom zaraščeni, se nahaja v teh gozdih.

Ako hočemo, da še ti gozdi ne zginejo, treba je umno z njimi gospodariti, in sicer:

1. Občine, katere imajo skupno gozde, naj gledajo na to, da se ti gozdi pravilno trebijo gozdnega plevela in bolnega drevja. Da se goli prostori zopet z drevjem, v nizkih gozdih s smreko in hojo zasadé. Da se v njih živina ne pase in listje le po takih krajih grabi, kjer se zarod ne pokončuje. Veči ali manjši del gozda na golo posekati je zoper gozdarsko postavo in se ostro kaznuje.

Vse to velja za občine, veljá tudi za posamezne gospodarje in to tembolj, ker je uže 400 gozdnih delov, *) največ posameznih, na golo posekanih.

Nasledki takega neumnega gospodarstva se bodo pač samo nad dotičniki ali njihovimi nasledniki kruto maščevali. — Čujem ugovarjati: Mi bi radi nasadili ali nasejali naše gole prostore v gozdih, pa nimamo niti sadik niti semena. Ako to naročimo iz daljnih krajev, nas veliko stane in se med potom večkrat pokonča. Večkrat se pa primeri, da še za denar ne dobimo. Citajte toraj naslednje:

2. Hojevino, smrečno, bukovo, hrastovo in drugo seme naj se v jeseni nabira in spomladi goli prostori z njim posejejo ali posadé.

3. Prehodi svoj del in našel boš na enem kraju gosto nasejanih gozdnih sadik, izkoplji, kar jih je preveč, in posadi gole prostore z njimi.

4. Za košansko dolino, Bistrico in Senožeče napravi naj eden tamošnjih bogatejih in umnih gospodarjev gozdno drevesnico. Ravno tako za vipavsko dolino, oziroma Nanos, Kovk, Križnogoro itd., kakor tudi za Javornik blizo Postojne.

Dotičnemu gospodarju, kateri bode imel gozdno drevesnico, se bode trud s tem poplačal, da bode imel sam zá-se dosti sadik in druge bode prodajal. Da bodo gospodarji raji tukaj sadike kupovali, kakor v daljnih krajih, je gotovo. Da bodo pa spet rajši goljave nasajali, kakor pa kaznovani bili, je resnično. Komur je

*) Govorim le o okrajnem glavarstvu postojnskem.

*) V logaškem c. kr. okrajnem glavarstvu je uže nad 600 gozdnih delov na golo posekanih.

mar, da se gozdarstvo na Krasu zboljša, naj napravi gozdno drevesnico, sebi in drugim v največo korist.

Imamo pač veliko in izvrstno drevesnico v Ljubljani, iz katere pa sadike le oni dobi, kateri hoče Kras pogozditi. Za pogozdovanje goljav v gozdih se tam sadike le takrat dobé, kedar se ne morejo za pogozdovanje Krasa porabiti, kar se pa redko primeri.

Nekaj o ajdi in njenem pridelovanju.

(Konec.)

Ajda nam služi za zgodnjo (pomladansko) in pa za pozno (poletno) setev.

Kar zadeva pripravljanja njive za ajdovo setev, preorjejo navadni kmetovalci le po enkrat, napredni pa najmanj po dvakrat, kar veljá sosebnost za zgodnjo ali pomladansko setev. Pri dvojnem oranji njive za ajdo ni redkokrat pridelek dvakrat, da! tudi celó trikrat tako obilen in bogat, kot bil bi samo pri enkratnem ali enojnem oranji. Za mali trud še enkratnega oranja gotovo obilno in veliko plačilo, na čemer moralo bi tudi vsakemu poljedelcu vse ležeče biti.

Ako ajdo spomladi, ali, kakor pravimo, „zgodaj“ seješ, ji bodeš zeló dobro postregel, če njivo, na katero jo sejati nameravaš, celó trikrat preorješ. Tako njivo preorji: prvokrat v jeseni kolikor moreš globoko, drugokrat spomladi zgodaj, zadnjikrat pa ob setvi.

Se ve da, ako ajdo na strnišče (ozimišče) seješ, ne moreš zánjo dotične njive več nego en samokrat preorati, da seme prej v zemljo pride in se rast njena preveč v pozno jesen ne zavleče ter da zavoljo tega gledé pridelka oškodovan ne bodeš.

Zemlja za ajdovo setev naj se pripravi in prilično tako priredi, kakor se obdeluje za ječmenovo setev. Po nekaterih krajih Angleške tako prirejajo močno plevelnate njive ter jih obdelajo, kot bi na nje nameravali ječmen posejati, a vsejejo mesto tega ajdo, ker ječmen v plevelu ne plenja, ajda pa plevel sama popolno in čisto zaduši. Najboljši čas za zgodnjo ajdo sejati je: zadnje dni v mesecu maju in prve dni junija meseca, kar imenujemo zadnjo pomladansko setev, in ta je za kmetovalca tudi gotovo velike koristi. Če se prej pomladi ajda seje, raste bolj krepko, ako se pa pozneje, daje pa obilnejšega pridelka.

Ajda se nikakor ne sme pregosto sejati; semena za setev potrebuje se za celo polovico manj nego za enaki prostor rženega, to pa zato, ker se ajda — sosebnost v dobro obdelani in prirejeni zemlji — močno razrašča, in če bi bila pregosta, ne mogla bi kobuljic in izrastkov (vršičev) delati in pravilno razvijati ter obilnega in bogatega pridelka dajati.

Ko je bila ajda enkrat posejana, potem ne zahteva od kmetovalca do časa dozoritve nobene postrežbe in nikakoršnega dela več, ker se pred plevelom sama brani. Ajda cvete neenakomerno, zato pa tudi dalj časa, zarad česar njeno zrnje ravno tako neenakomerno dozoreva. Zavoljo tega moremo pa tudi na enoistem ajdovem vršičku ali kobuljici ob enem uže popolno zrelo, na pol zrelo, zeleno, še le pričeto zrnje in cvetje skupaj opazovati. Zavoljo tega se pa z ajdovo žetvijo ne sme toliko časa čakati, da bi vse zrnje popolnoma dozorelo, ker bi se s tem veliko najboljšega semena oteslo in poizgubilo, ter bi se zdatni pridelek zmanjšal in poljedelec bil bi oškodovan. Zato naj se z ajdovo žetvijo takrat praviloma koristno prične, kedar je večina zrnja dobila temno barvo in ni jedro več mlečno ter se drobiti dá, to je, ko je ajda dobro dozorela.

Po tem takem se vé, da se bode nahajalo med omlačeno ajdo tudi nekoliko lahkega semena, katero

med plevami ostane; zavoljo tega se pa te toliko koristneje v moko za oblodvo porabiti morejo.

Po nekaterih krajih ajdo s kosami kosé, jo pusté potem nekoliko dni tako v rdéh ležati, da se deloma osuši, na kar jo v male snopke povežejo, po dva — enega družemu nasproti — v vrste pokonci postavijo, kar potem pusté po dva do tri tedne na njivi tako stati, da se, če je med tem časom ugodno vreme, popolnoma in dobro posuši, na kar jo iz njive naravnost na pode spravijo in prec omlatijo. Na povedani način more se pa ajda na njivah le ob strajno lepem vremenu dobro sušiti; ob deževji in strajno slabem vremenu bi se s tem nič ne opravilo. — Najbolje more se pa ajda gotovo v kozolcih — rahlo v brane naložena — posušiti; bolje, nego na prostih tleh njive, posuši se tudi razobešana na ostrvi.

Omlati naj se ajda še le potem, ko se je dobro posušila; v snopji naj se nikoli na podih kupoma ne sklada in v takih dalj časa stati ne pušča, ker se njena slama le prav težavno popolnoma posuši, suha pa o vlažnem vremenu rada volhka postane, se potem ogreje in plesnije. Toraj, kar se je na pod dovede, naj se tudi vselej sproti omlati.

Ajda daje prav dobro in tečno moko za žgance, štruklje, za primeso med kruh, in tako zvane „krape“, kateri so po nekaterih krajih na Gorenjskem kot krepka jed za težake v navadi itd.

Le škoda je, da se za to prekoristno poljsko rastlino po nekaterih krajih mile domovine poljedelci še celó nič ne brigajo. Mali trud za njeno oskrbovanje bi jim z obilnim pridelkom prav dobro in hvaležno povračala, ter bi jim marsikak goldinar, ker ga za turšico ali pa tudi drugo žito v živež leto za letom izdajati morajo, za druge vsakdanje potrebe v žepu prihranila.

M. Rant, národní učitelj.

O novi obrtnijski postavi.

(Dalje.)

Pri novi postavi se je videlo, da je treba obligatorične zadruge obdržati. To se je tudi zgodilo, se ve da s silnim trudom, ker je manjšina na vso moč zagovarjala svobodne zadruge. Toda obrtnijstvo potrebuje trdnega reda, da bode moglo napredovati, potrebuje vsestranske vredbe, in te zamorejo dati le obligatorične obrtnijske zadruge. Le na ta način bode mogoče dobiti pravo zastopništvo obrtnijskega stanu, kateri ima pri dosedanjih kupčijskih zbornicah jako malo zavetja, ker večina kupčijskega oddelka večidel gleda na svoje koristi, ki so koristim obrtnijskim dostikrat ravno nasprotne. Ko bodo obligatorične zadruge osnovane, se bode samo po sebi pokazalo, da se morajo obrtnijske kamore ločiti od kupčijskih in osnovati same zá-se. In ker ustava kupčijskim in obrtnijskim kameram dovoljuje lastne zastopnike v deželni in državni zboru, bode obrtnijski stan vsaj zares v teh dveh postavodajalnih zborih imel svoje zaupne može. Tako bodo toraj obligatorične zadruge za obrtnijski stan najboljša volilna prememba, ki si jo zamorejo misliti, ker ne bodo prišli nikdar v nevarnost, da bi zarad drugih volilcev njihovi kandidatje ostali na cedilu.

Da morejo pa obrtnijske zadruge delovati na korist obrtnijstvu, imeti morajo poleg svojih dolžnosti tudi svoje pravice. V novi postavi se jim je takih pravic mnogo pripoznalo.

Govoriti imajo med drugim:

Pri razsodbah o obrtnijskih podvzetjih (§. 1.), pri dokazih, da je kdo zmožen za samostojno rokodelsko